

Redaktionellt

Artiklarna i detta nummer av *Utbildning & Demokrati* förenas av att de på olika sätt berör utbildningspolitik och hur relationen mellan utbildning och demokrati kan förstås. Innehållet utgör inget sammanhållet tema utan varierar aktuella frågor om utbildning såväl på nationella som på den internationella arenan. Detta nummer följs under utgivningsåret 2009 av två temanummer, det första behandlar flerspråkighet och det andra vuxnas lärande i olika kontexter.

Ove Sernhedes TERRITORIELL STIGMATISERING, UNGAS INFORMELLA LÄRANDE OCH SKOLAN I DET POSTINDUSTRIELLA SAMHÄLLET inleder detta nummer. Den tar, i likhet med några av de följande artiklarna, samtidens aktuella skeenden som utgångspunkt. För Sernhede är den specifika frågan vad som sker med ungdomar i segregerade och stigmatiserade stadsdelar i vår samtid. Genom att varva den samhälleliga kontextualiseringen av den svenska förorten med skolans roll och ett hiphopkollektivs aktiviteter framträder en komplex bild av den politiska mobiliseringsprocessens möjligheter och begränsningar där de lokalt baserade praxisgemenskaperna, den horisontella dimensionen av förortslivet, ställs mot det etablerade välfärdssamhällets institutioner, den vertikala dimension av vilken skolan utgör en del och där skolor givetvis kan utveckla mycket olika strategier. Dagens situation jämförs med Paul Willis klassiska 70-talsarbete *Fostran till lönearbete* och problematiserar hur skolans roll förändrats i och med det nyliberala skiftet. Det handlar om hur skolan marknadsanpassats och alltmer individualiserats med nya krav på exempelvis konkurrenstänkande, entreprenörskap och individuella karriärvägar med ett beskuret medborgarskap som en direkt konsekvens och vad det innebär för den moderna förortens unga människor. Har förortens skolor funktionen att fostra till acceptans av marginalitet och underordning eller kan skolan omformas i mötet med nya läroprocesser?

I *Lena Sjöbergs* artikel SKOLAN OCH DEN 'GODA' UTBILDNINGEN – FÖR ETT KONKURRENSKRAFTIGT EUROPA analyseras, ur ett Foucauldianskt 'governmentality'-perspektiv aktuella europeiska utbildningspolitiska dokument. Texterna studeras närmare med inspiration från bland annat Norman Fairclough och Stephen Ball vad gäller texternas intertextualitet och interdiskursivitet, där det bland annat konstateras hur den socialt medborgerliga diskursen inlemmas i och underordnas den hegemoniska

ekonomiskt marknadsmässiga. Detta påvisas genom analyser av hur den globala utbildningspolicyn tar form och den styrning genom såväl suveräna och disciplinerande maktteknologier som den implicerar. Författaren menar att man därvid kan se hur den nya, önskvärda människan skall vara: flexibel, aktiv, självmotiverande och problemlösande etcetera. Globaliseringen och talet om mobilitet innebär också att vissa gynnas och andra missgynnas och författaren frågar sig vad som konkret händer med elever i skolor etcetera.

I artikeln *QUALIFICATIONS OF FUTURE TEACHERS – IDEAS AND IDEALS IN THE LIBERAL DISCOURSE ABOUT TEACHERS AND TEACHER EDUCATION IN SWEDEN* riktar *Jan Bengtsson* intresset mot en pågående utbildningspolitisk retorik angående lärarutbildning. Bengtsson uppmärksammar ett antal uttalanden från olika företrädare; uttalanden som alla tycks peka i riktning mot att svensk utbildningsvetenskaplig forskning inte skulle vara tillräckligt vetenskaplig, utifrån den mening som ofta läggs i begreppet ”evidensbaserad forskning”. I artikeln problematiseras särskilt förslaget från professorn i integrativ medicin, Martin Ingvar, att undervisningen bör utgå från dagens kunskap om hur hjärnan fungerar. Artikelförfattaren visar med hjälp av fenomenologen Maurice Merleau-Pontys teori om den ”levda kroppen” hur dikotomin mellan tanke och kropp överskrids. Människan är inte bara sin hjärna. Kroppen är inte bara ett yttre skal. I teorin om den levda kroppen förenas tanke och kropp genom sitt ömsesidiga och fullständigt nödvändiga beroende av varandra för att skapa subjektets plats i livsvärlden. Författarens slutsats blir därför att det snarare är kunskapen om livsvärlden och den levda kroppen, än kunskaper om hjärnforskning, som förmår att utveckla framtida lärares arbete.

I *Niklas Eklunds & Anna Larssons SAMHÄLLSKUNSKAPEN OCH DISCIPLINFRÅGAN – OM UTBILDNING AV LÄRARE I SAMHÄLLSKUNSKAP* problematiseras och diskuteras relationen mellan samhällskunskapsämnet som historiskt konstruerat skolämne och de konstituerande disciplinerna. Vad betyder denna konstruktion för lärare i samhällskunskap och hur förstår lärare det specifika demokratiuppdrag som är inbyggt i samhällskunskapsämnet såväl historiskt som i aktuella auktoritativa skolpolitiska dokument? Innebär detta uppdrag att samhällskunskapsämnet ges en specifik identitet vid universitetet och lärarutbildningen jämfört med de traditionella samhällsvetenskapliga disciplinerna, dvs statskunskap, nationalekonomi, kulturgeografi och sociologi? Frågorna studeras såväl på en mer övergripande nivå som i ett konkret sammanhang, nämligen Umeå universitets utbildning i samhällskunskap och då genom bland annat intervjuer med lärarutbildarna i samhällskunskap. I sin diskussion ställer författarna bland annat frågan om inte samhällskunskapsämnets demokratiuppdrag

skulle kunna vara en tydlig centralpunkt och sammanhållande kraft för ett ämne som annars riskerar att fragmentiseras och de anknyter till aktuell didaktisk och utbildningsvetenskaplig forskning.

Katarina Larsson tar i sin artikel HÖGRE UTBILDNING SOM POLITISKT INSTRUMENT särskilt upp jämställdhetsaspekten i sin studie av Örebro universitets satsning på högre utbildning i Bergslagen. Mer specifikt ställer författaren frågan om dessa satsningar också har varit könsmedvetna. Är universitetet som regionalpolitisk aktör och kunskapsintensiv organisation också en resurs för jämställd utveckling och tillväxt? Utifrån Pierre Bourdieus habitusbegrepp, som under inflytande av feministisk teori också betraktar *genus* som en strukturerande princip för det sociala fältet, undersöker författaren om demokratiseringen av den högre utbildningen samtidigt leder till att utbildningssystemet utmanas i frågor om att upprätthålla samhällets köns- och klasskillnader. Denna studie av regionala campus i Bergslagen pekar i sina resultat på att rådande köns- och klassrelationer fortsätter att reproduceras i dessa nya utbildningsinsatser. Utbildningarnas försök att öka tillgängligheten och att stimulera nya grupper att söka sig till högre utbildning har i sig inte förmått att i grunden förändra olika gruppers utbildningstraditioner.

Thomas Aastrup Rømers artikel KLISTRENDE OG FORREVNEN ORD är ett exempel på pedagogisk forskning som förenar politisk teori och demokratiteori med språkfilosofi. Artikeln handlar om hur vi använder ord och brukar språket i så kallade språkspel. Utgångspunkten är att språkspel ses som en social kärna och ett grundläggande villkor för mänskliga aktiviteter men detta antagande om språkspels grundläggande villkor för människors aktiviteter är aldrig tillräckligt för att rent begreppsligt fånga innebörden av utbildning. Ett språkspel, förstått som en social kärna, förblir ett omedvetet och oreflekterat språkbruk. Det saknas helt enkelt utrymme för tvivel och det finns en risk att språkspel får funktionen att vara ett auktoritetsfält, oemottagliga för kritik. Den mänskliga språkliga kulturen är å ena sidan ”beroende” av språkspels sociala kärnor, men å andra sidan är det en förutsättning för människors (demokratiska) språkliga kultur och handlingar, det som innebär att språkspel inte stelnar utan är möjliga att förändra och att det finns en variation av språkspel. En förutsättning för att språkspel inte skall stelna i indoktrinering är, enligt författaren, att språkspel relateras till en historisk dialog, till pluralism och offentligt rättfärdigande. Det är balansen mellan dessa förutsättningar som ligger till grund för författaren att överväga språkspels historiskt framvuxna pluralism, dess relation till politik och del av en offentlighet och vad det betyder för utbildning och utbildningsbegreppet.

Vi hälsar också Mikael Quennerstedt välkommen som ny medlem av redaktionskommittén.

Redaktionen